

Lausunto

12.09.2023

Asia: VN/23855/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tupakkaverosta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO VALTIOVARAINMINISTERIÖN LAUSUNTOPYYNNÖSTÄ HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI TUPAKKAVEROSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Vastaanottaja: Valtiovarainministeriö

Lausunnonantaja: Wellgio Medical Oy Ltd.

Päivä: 12.9.2023

Aihe: Lausunto valtiovarainministeriön lausuntopyynnöstä hallituksen esityksestä laiksi tupakkaverosta annetun lain muuttamisesta

1 LÄHTÖKOHDISTA

Nikotiinipussimarkkinoilla toimiva Wellgio Medical Oy Ltd. kiittää valtiovarainministeriötä mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta laiksi tupakkaverosta annetun lain muuttamisesta.

Wellgio Medical Oy Ltd. pitää pääministeri Orpon hallitusohjelman sekä käsillä olevan esitysluonnoksen tavoitteita, eli nikotiinipussien myynnin sallimista (ml. vähittäismyynti) erittäin järkevänä askeleena kohti haittoja minimoivaa ja tosiasiat tunnustavaa tupakka- ja nikotiinipolitiikkaa. On oletettavaa, että nikotiinipussien tuominen markkinoille edistää kansanterveyttä haitallisempien tupakkatuotteiden käyttäjien siirtyessä vähemmän haitallisten nikotiinituotteiden käyttäjiksi. Myös tavoite ehkäistä verotuksen keinoin terveyshaittoja on kannatettava.

Wellgio Medical Oy Ltd. kuitenkin katsoo, että tupakkaveron muuttamista koskevan esitysluonnoksen mukaiset verotukselliset keinot eivät valitettavasti ole oikeasuhtaisia, eivätkä edistä julkilausuttujen tavoitteiden saavuttamista. Esitetty nikotiinipussien kokonaisveroaste muodostuu myös oleellisesti ankarammaksi kuin hallitusohjelmassa viitatuissa verrokkivaltioissa (erityisesti Ruotsi ja Norja), joissa nikotiinipussien lievempi verotus on tilastojen valossa johtanut

tupakoinnin haittojen laskuun sekä laittomien markkinoiden huomattavaan rajoittumiseen. Merkittävä hintaero etenkin Suomen ja Ruotsin välillä johtaa käytännössä matkustajatuonnin jatkumiseen sekä laittomaan kauppaan, jotka puolestaan aiheuttavat suoraan verovuotoa pois Suomesta.

Toisaalta esitetty verorakenne näyttäytyy identtisesti mm. savuketupakan verorakenteen kanssa, eikä toisaalta vastaa rakenteeltaan mm. sähkösavukenesteiden pelkkään yksikköveroon perustuvaa rakennetta. Terveysvaikutuksia verrattaessa olisi oikeudenmukaisempaa, että nikotiinipussien verorakenne olisi lähempänä sähkösavukenesteitä kuin savuketupakkaa. Tämä on ongelmallista, sillä esityksellä ei ole tässä suhteessa huomioitu esimerkiksi nikotiinipussien ja savuketupakan välisiä eroja mm. myyntikatteiden itsesääntelymahdollisuuksien sekä laillisten ja laittomien markkinoiden ominaispiirteiden osalta.

Esityksestä on myös jätetty kokonaisuudessaan pois arvio siitä, millainen verokertymä Suomessa laillisesti myytävälle nikotiinipusseille kohdennetusta arvonlisäverosta jo tällä hetkellä kertyy. Wellgio Medical Oy Ltd:n arvion mukaan alv-kertymä on tällä hetkellä keskimäärin yli euro per purkki. Tämä viittaa nikotiinipussien kasvavat myyntivolyymit huomioiden siihen, että esityksellä tavoiteltu 38-50 miljoonan euron verokertymähaitari todennäköisesti saavutetaan jo nykyisellään tai ainakin lähivuosina arvonlisäveron kautta.

Toisekseen nyt esitetty kokonaisveroaste voi muutenkin olla liian korkea hallitusohjelman verokertymätavoitteen näkökulmasta. On huomioitava, ettei luotettavaa markkinatietoa nikotiinipussien käytöstä ole saatavilla. Esimerkiksi riippumaton TobaccoIntelligence -markkinatietoraportti viittaa siihen, että päivittäiskäyttäjien määrä olisi Suomessa yli kaksi (2) prosenttiyksikköä korkeampi verrattuna esitysluonnoksessa esitettyyn arvioon. Toisekseen julkisuudessaakin on ollut esillä se, että ainakin osa Suomessa päivittäin tai satunnaisesti nuuskaavista olisi siirtynyt tai siirtymässä nikotiinipussien käyttäjäksi.

Edellä lausuttu viittaakin siihen, että hallitusohjelman mukainen nikotiinipusseille asetettu verokertymätavoite olisi saavutettavissa huomattavasti nyt esitetty kevyemmälläkin kokonaisveroasteella, esimerkiksi maltillisen nikotiinipussiveron ja maltillisen savuketupakkaveron korotuksen yhdistelmällä.

2 ESITETYSTÄ NIKOTIINIPUSSIEN KOKONAISSVEROMALLISTA

Nikotiinipusseille esitetään siis mm. savuketupakkaan jo sovellettavaa haittaveroluonteista kokonaisveromallia, vaikkakin erot tupakan ja nikotiinipussien terveydellisten haittavaikutusten vakavuudessa on ilmeisesti huomioitu kokonaisveroasteessa.

Yhtenä esitysluonnoksen kantavana ajatuksena tuntuu – virheellisesti - olevan se, että verotuksen hinta- ja katevaikutus toimisi olennaisesti samalla tavalla nikotiinipussien osalta verrattuna esim. savuketupakkaan, vaikka näiden tuotteiden myyntivolyymit tai käyttäjämäärät eivät nikotiinipussien kasvavasta suosiosta huolimatta ole ainakaan tällä hetkellä samoissa mittasuhteissa.

Mikäli nikotiinipussit aiotaan tuoda verotuksen piiriin, ei Wellgio Medical Oy Ltd. sinänsä vastusta esitetyn vähimmäisveron kohdentamista nikotiinipusseihin. On kuitenkin huomattava, että se todennäköisesti olisi nikotiinipussien osalta tosiasiaassa huomattavasti savuketupakan vastaavaa vähimmäisveroa vaikutuksettomampi, sillä nikotiinipussien osalta pienentyvää katetta ei nykymarkkinassa kykene kompensoimaan myyntivolyymilla.

Todellinen ongelma liittyy esitetyn 10 %:n arvoveron sekä yksikköveron yhteisvaikutukseen. Tämä tulee Wellgio Medical Oy Ltd:n näkemyksen mukaan tule johtamaan vasta kehittyvien laillisten nikotiinipussimarkkinoiden näivettymiseen, laittomien nikotiinipussimarkkinoiden kasvuun sekä toisaalta kuluttajien ohjautumiseen terveydelle haitallisempien tupakan ja nuuskan käytön pariin taikka kääntäen siihen, etteivät kuluttajat siirry haitallisemmista tuotteista nikotiinipussien käytön pariin.

Arvoveron ja yksikköveron kokonaisrasite johtaa esityksenkin mukaan siihen, että yhden nikotiinipussirasian hinnat voivat ilman kateleikkauksia kohota parhaimmillaan lähes kymmeneen euroon. Kun samaan aikaan Ruotsissa hinnat liikkusivat tässä tilanteessa lähes 40% Suomea alempana, ja maa on myös alentamassa nuuskan verotusta, on selvää että matkustajatuonti lähtee uudelleen nousuun. Tämä puolestaan vesittää esityksen tavoitteet niin tuonnin vähentämisestä kuin verotulojen maksimoimisesta.

Esityksessä myönnetään, ettei nikotiinipussimarkkinoista ole saatavilla kattavaa tilastotietoa päätöksenteon tueksi, vaan kyse on ensisijaisesti arviosta markkinan kehittymisestä. Lienee kuitenkin selvää, että nikotiinipussien käyttäjien lukumäärä (satunnaiset ja päivittäiset) Suomessa enemmänkin kasvussa suhteessa esityksessä mainittuihin lukuihin. Wellgio Medical Oy Ltd. on teettänyt Taloustutkimuksella 11.9.2023 kyselytutkimuksen, jonka mukaan miehistä 17% on käyttänyt tai käyttää nikotiinipusseja. Selvästi suurin osa heistä on käyttänyt aiemmin muita nikotiinituotteita.

Käyttäjistä valtaosa kuuluu kategorioihin nuoret aikuiset, ml. opiskelijat ja muut työuran alussa olevat ihmiset, toisin sanoen tilastollisesti alhaisimpiin tuloluokkiin kuuluvat ihmiset. Merkittävä veronkorotus laillisesti kotimaassa myytäviin nikotiinipusseihin ajaisi näitä ihmisiä vahvasti laittomien nikotiinipussi- tai nuuskamarkkinoiden pariin. Esimerkiksi Suomen Tulli on kevästä 2023 lukien havainnut huomattavaa laskua takavarikoidun nuuskan määrässä sen jälkeen, kun nikotiinipussien myynti sallittiin. Toisaalta myöskään tupakoinnin aiheuttamia terveyshaittoja ei saada tehokkaasti torjuttua, mikäli kuluttajilla ei ole mainittavaa hintaperusteista insentiiviä käyttää nikotiinipusseja tupakan sijasta.

Mikäli 10 %:n arvovero poistettaisiin esityksestä, oltaisiin silti laillisten markkinoiden näkökulmasta kipurajoilla, mutta tilanne olisi huomattavasti parempi odotettavissa olevien hinnankorotusten jäädessä selvästi alle 2 euron.

Valtiovarainministeriön olisi myös syytä tupakkalain alaisten tuotteiden verokertymää pohtiessaan huomioida, että joka tapauksessa savuketupakasta kertyvät verotulot hyvin todennäköisesti vähentyvät tupakan käytön vähentyessä. Nuuskan osalta taas on ilmeistä, että laitton markkina Suomessa kasvaa, mikäli Ruotsi panee täytäntöön suunnitellun nuuskaveron alennuksen eikä toisaalta kohtuuhintaisia nikotiinipusseja ole vaihtoehtoisesti saatavissa. Kohtuullisesti verotettavat lailliset nikotiinipussimarkkinat olisivat osa vastausta ongelmaan.

Wellgio Medical Oy Ltd. pitää esitysluonnosta myös käytännön tasolla liian epämääräisenä ja monimutkaisena, kun huomioidaan nikotiinipussimarkkinoiden toimijoiden kohderyhmä sekä markkinoiden kehittymisaste. Valmisteverotuksen puuttuessa esityksestä ei käy arvoveron osalta selvästi ilmi, mikä taho on veron viimekätinen maksaja toimitusketjussa ja mihin ajankohtaan vero tulee maksaa ja tilittää. Lisäksi esityksestä ei ilmene, millä tavalla arvovero tulisi sitoa mahdollisiin ohjeellisiin vähittäismyyntihintoihin.

Mainittu esityksen monimutkaisuus ja epämääräisyys johtaa todennäköisesti laillisten nikotiinipussien tarjontamarkkinan supistumiseen verrattuna esimerkiksi ehdotuksessakin pohdittuihin yksinkertaisempiin veromalleihin.

3 ESITYSLUONNOKSESTA SUHTEESSA VERROKKIVALTIOIHIN

Wellgio Medical Oy Ltd. pitää valitettavana, että esitysluonnoksessa valitun kokonaisveromallin vaikutuksia ei juurikaan arvioida suhteessa hallitusohjelmassakin viitattuihin Pohjoismaisiin verrokkivaltioihin, kuten Ruotsiin ja Norjaan vaan tyydytään toteamaan, että ehdotettu verotaso on korkeampi kuin verrokkimaissa.

Tupakointi ja siitä aiheutuvat terveyshaitat ovat niin Ruotsissa kuin Norjassakin vähentyneet oleellisesti nikotiinipussien myynnin avauduttua. Tupakointiluvut ovat näissä maissa parhaillaan huomattavasti EU:n keskitasoa alhaisemmat. Ei liene liioiteltua puhua kymmenistä tuhansista ihmisistä, jotka ovat onnistuneet nikotiinipussien avulla lopettamaan tai vähentämään tupakointia ja myös nuuskan käyttöä. Samalla nämä valtiot ovat onnistuneet keräämään huomattavan verokertymän laillisilta nikotiinipussimarkkinoilta, vaikka nikotiinipussien veroaste on ollut huomattavasti pienempi kuin esityksessä. Huomionarvoista on, että nimenomaan Pohjoismaat ovat olleet tässä suhteessa edelläkävijöitä samalla, kun nikotiinipussien veroaste on ollut niinkin alhainen kuin Ruotsissa 0,2 euroa per 12 gramman rasia ja Tanskassa peräti 0,12 euroa. Esityksessä ei varsinaisesti esitetä välitöntä syytä sille, miksi Suomen olosuhteet poikkeavat niin paljon muista Pohjoismaista, että lähes kymmenkertainen verotaso olisi perusteltu.

On selvää, että Ruotsissa ja Norjassa on nimenomaisesti poliittisin toimin panostettu tupakalle vaihtoehtoisten tuotteiden markkinaedellytyksiin, myös verotuksen kautta keskittymällä kunkin tuotteen suhteellisiin terveyshaittoihin. Esimerkiksi Ruotsi on hiljattain ilmoittanut alentavansa nuuskaveron määrää, joka kompensoidaan haitallisemmän savuketupakan verokiristyksillä. Ruotsissa ratkaisua on perusteltu mm. sillä, että nuuskan käyttäjiä on enemmän kuin tupakoitsijoita ja että tupakoinnin terveyshaitat ovat vakavimmat. Saman logiikan pitäisi analogisesti toimia myös Suomessa, eli nyt esitettyä kokonaisveroa alentamalla menetettävä laskennallinen verotuotto voidaan ainakin tässä vaiheessa kompensoida tupakan verokiristyksillä sekä sillä, ettei vielä enemmän verotuloja menetettäisi laittomien nikotiinipussi- ja nuuskamarkkinoiden kautta.

Suomen Tulli onkin esimerkiksi arvioinut, että pimeä nuuskamarkkina tuottaa noin 50-70 miljoonan euron harmaan talouden voittoa ja kasvaa jatkuvasti. Laittomista nikotiinipussimarkkinoista ei sinänsä ole saatavissa yhtä kattavaa arviota, mutta on oletettavissa, että käytön lisääntyessä laittomien markkinoiden generoima verotappio tulee aikanaan saavuttamaan pimeiden nuuskamarkkinoiden mittasuhteet, etenkin kun käyttäjät mieltävät nikotiinipussit välittömämmäksi korvikkeeksi nuuskalle kuin vastaavasti savuketupakan ja nikotiinipussien välisessä suhteessa.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Wellgio Medical Oy Ltd. toteaa johtopäätöksensä hallituksen esitysluonnoksesta, ettei siinä esitetyillä keinoilla saavuteta tavoitteita tupakoinnin haittojen ja laittomien markkinoiden kitkemiseksi. Esitetty kokonaisveroaste on liian korkea, ja esitetty lakimuutos tulee johtamaan laittomien nikotiinipussimarkkinoiden eksponentiaaliseen kasvuun sekä toisaalta myös pimeiden nuuskamarkkinoiden vahvistumiseen. Mikäli kokonaisveroastetta laskettaisiin edes niin, että esitetty 10 %:n arvero poistettaisiin ja esitetty yksikkövero asettuisi noin 50 senttiin per rasia, voitaisiin tavoitteet mahdollisesti vielä saavuttaa.

Aalto Juha
Wellgio Medical Oy Ltd - Wellgio Medical Oy Ltd.